

XXIV. LEVÉL.

*Költ Komáromban Sz. Mihály-Havának
19. Napján.*

I. *Károly Angliai Király' Hóhéra.*

Minekelötte tehát a' *Lord* Skotiába elindúlt volna, el-ment egyedül a' nevezett helyre. Midön az ötödik *contignátióra* fel-jutott, olyan kézzületeket látott, melyek nyomorúfágnál egyebet nem mutattak. Ezen látásra a' *Lord* kezdett mind inkább-inkább tsudálkozni és félni. Azonban zörget egy ajtón: belölről kiált egy esméretlen szó: Ki vagyon az ajtón? *Lord**** felel a' *Milord*. Jól van! — felel valaki egy igen vad hangon, — Jöjj-bé! A' *Lord* előtt esméretlen hangú vólt a' felelet. Bé-mégyen a' szobába, mellyben egy lámpás égett; kezét a' kardjának markolatján tartván. Egy ágyból azt mondja néki egy valaki egy lassú hangon: Te félsz! Én félnék? felel a' *Lord* — 's kardját el-botsátván egyenesen az ágyhoz, a' honnan a' szót hallotta, mégyen. Az ágyban lát egy öreg embert, a' kit oda az időnek terhe nyomott. A' szakkála a' melyjéig ért, 's az emberi formát alig

A a

le-

lehetett rajta meg-esmerni. „ Lord***! így szóllott az Öreg — Örülök hogy láthatlak: — a' te szép hírednek hallására egész elragadtatásba estem: ülj-le; ne félj egy 125. esztendő embertől. A' Lord a' tsudálkozás- és várástól szorongattatván, mi fog lenni a' dologból? le-ül. Keményen kezd az Öregre nézni, 's tsudálja annak nagy idejét.

„ A' te állhatatosságodnak, bölts tanátsodnak, mellyet a' Királynak adtál, a' Király' ellened való igazságtalanfágának híret hallottam. Az Ég meg-jutalmaztatja a' te virtusaidat. Meg-érdemled hogy a*** házból vetted származásodat. Nem tévelyedtek é el valamelly írásaid, mellyek familiádat, jószágodat és Nemességedet illetik? Igen is, felel a' Lord nagy elevenféggel — de nem tudom mint tévelyedtek-el. Mind eddig házföntalan fáradtam, hogy azokat fel-találnám: ez a' kár nékem jószágomnak, 's Privilegiumomnak egy harmad részében áll, sőt azért sem adnám, ha káromat visszaf-pótolhatnám. Jól vagyon, mond az Öreg, amott egy láda, ímé a' kúltsa, nyisd-fel vele. “ E' szókra alig vólt Lélek is a' Lordban, fel-áll, ki-nyitja a' ládát, látja benne az ő el-vezett leveleit, 's kiterjesztett kezekkel így szóll az Öregnek „ Nemes szívű ember! — mutathatnék é én erántad elég háládatosságot? Ímé meg-találtam

ne-

nemességemről, jószágomról, famíliámról való leveleimet! — Kinek köszönjem ezt a' nagy fzerentsémet? „ Ah fiam! öleld-meg a' te Öreg-Atyádat! — — Az en Öreg-Atyámat? félbe szakasztatja az Öreggel beszédét a' Lord, a' nagy álmélkodás által el-ragadtatván. „ Igen is a' te Öreg-Atyádat — — monda az Öreg, — a' mint a' fírás miatt szólhatott, — te az én véreimből való vagy. — — Halld-meg fiam a' mit mondok! — — talám ez az én utolsó beszédem, — — halld-meg fiam! — — — és refzkess! — — — Jól tudod az Ánglusoknak dühösségeket és bünöket, mint egygyeztek ök meg a' magok Királyoknak I. *Károlynak* meg-ölettetésében. Tudod hogy egy áll-ortzába öltözött ember vágta-el az ö fejét, 's ki vólt légyen az az ember, mind eddig sem lehetett ki-tudni. Talám te tudod? — monda Lord — Igen is tudom — — — mond' az Öreg fok fírások és zokogások közt a' mint szólhatott: Az a' tsuda állat édes fiam! az az útálatra, az a' legnagyobb kínokra méltó ember én vagyok! Te? — — kiált a' Lord, 's a' nagy irtózás és meg-indulás miatt hátra vonja magát tőle. Én igen is — — — felel az Öreg — én motskoltam-bé magamat a' Királyi szent vérrel, a' boszszú-állás adta kezembe a' fegyvert, a' bátorított illy kárhozatos tse-

A a 2

le.

lekedetre!!! A' Király én ellenem igazság-
 talanfágot tselekedett: a' leányomat magá-
 hoz tsabította, e' tselekedte azt, hogy én
 emberi indúlatomat 's Királyom eránt tarto-
 zó kötelességemet dühös szívemnek fel-áldoz-
 tam. A' fene *Cromwellel* egygyet értettem,
 az ő Király ellen való öszve-esküvését fe-
 gítettem, istentelenfégét helyben hagytam,
 a' Királyi székre való lépésre néki útat nyi-
 tottam, egyebet nem kerestem, hanem tsak
 azt, hogy magamért boszszút álljak, a' Ki-
 rályi koronának el-ragadozójától az én ő
 eránta poklot érdemlő hüfégemért más ju-
 talmat nem kívántam, hanem tsak azt, ah
 Egek! ki-merjem é mondani? — — hogy
 kezemet a' Királyra vethessem, 's ötöt éle-
 tétől én foszszam-meg. Cromvell reá állott
 kívánfágomra. Károly tudta, hogy ő az én
 kezem által hal-meg, és én! én! vóltam az
 ő hóhéra!!! „ A' Lord meg-merevedett
 szemekkel nézett az Öregre, — lírt, —
 reszketett. — Te Atyám! — — — te vól-
 tál a' Károly' hóhéra? — Ennyire vitt en-
 gem' a' boszszú-állásnak szomjúsága — mon-
 da tovább az Öreg: — Attól a' bóldogta-
 lan naptól fogva a' fúriák szüntelen szaggat-
 ják az én szívemet, — akkor Angliából ki-
 futottam, — az ISTEN az embernek meg-
 határozott idején túl, az én büntetésemre
 nyújtotta az én életemet. Minekutánna én
 kö-

közel 80. esztendőig egész Európát nagy szegénységben, barátim, atyámfijai, 's a' Világ előtt esméretlen öfzve-jártam volna: nem régen vízfza-jövék Hazámba, mellyet Királyától meg-fosztottam, hogy itthon haljak-meg. Ez a' ládátska mind az, a' mit jószágomból bírok. Egy afszzyontól, a' ki nekem szolgál, 's nekem sem nevemet, sem bűnömet nem tudja, hallottam-meg, melly nagy érdemű ember légy te, 's mint estélki a' Király' kegyelméből. Minekelötte meghalnék, kívántalak téged' böldegítani; 's azt a' kintset melly téged' illet, néked kezedebe adni. Rettegve hallgatod beszédemet, — úgy é' édes fijam? Eredj — hagyj itt engem' — magam irtózom magamtól, — fuss illy rémítő látástól, — és ha útálad is bűnömet, mindazáltal az én emlékezetemre ejts szemeidből egynéhány tseppeket. Ha a' lelki-esméretnek mardosásai, mellyek engem' ez ideig kínoztak, illy nagy bűnért való kegyelemnek meg-nyerésére elégfégesek volnának: tudom, hogy már eddig az ISTEN' boszszú-alló haragjának tüzeit meg-öltöttam volna!!!

A' Lord mint egy elevenfég nélkül való oszlop úgy állott. A' félelem, szánakozás, érzékenység, minden indulatok egész erőben egyszerre kezdették az ő Lelkét ostromolni. De ebben a' kemény hartzban, a'

természet győzödelmeskedett, 's a' Lord jajgatva az Öregnek ölébe esett. Ah! — így kiáltott, — mindenről el-felejtkezem. — Látom, hogy érzed a' lelki-esméretnek maradosásait. — Leg-bóldogtalanabb vagy, — te én Atyám vagy, — mind ez az; a' mit érzek!!!

Ezek után a' Lord kérte az ő Öreg-Atyját, hogy esméretlen név alatt, menjen el ő vele Skótiába: az Öreg nem állott reá. De midőn a' Lord fokáig firt és könyörgött néki, ígérte, hogy enged az ő kérésének. Más nap ismét el-ment a' Lord látogatására; de tsak az üres házat találta. A' Lord minden szorgalmatossággal tudakozódott felöle: de hijában. Kétség kívül ez a' bóldogtalan nem akart a' maga familiája előtt többé meg-jelenni: hanem egy olly esméretlen helyet választott, mint a' millyenben a' Lord ötöt találta, hogy az ő hátra lévő életének napjait magánosan 's másoktól el-rejtetve tölthesse-el, —

A matskáknek hasznok és ártalmok.

Minden hasznok a' matskáknek tsak az, hogy az egereket pufztítják, és a' mi lakohelyeinket azoknak felettébb való szaporodásoktól meg-mentik. Ezen haszonra nézve a' matskáknek tartások teljességgel szükséges.

Melly

Melly veszedelmes lenne ezeket egészen el-
pusztítani, a' következendő meg-lett dolog-
ból ki-ki meg-ítélheti:

Kevés esztendőkkel ez előtt, keményen
meg-tíltatott vala Procita Szigetében min-
den Házi Gazdáknak a' matska tartás, azért,
hogy a' Fátzánok, a' mellyek ottan a' Nápo-
lyi Király' számára szoktanak fogattatni, an-
nál jobban meg-szaporodhatnának. Alig foly-
hata-le két esztendő a' parantsolat után, és
azonnal úgy el-telék a' Sziget minden része-
iben egérrel, hogy házakban és Templomok-
ban is, semmi, valamit tsak ezen állatok meg-
szoktanak rágtsálni, bátorságos nem lehet va-
la. Annál inkább akárminémű tápláló elede-
lül szolgálható dólgoakat, holt testeket, főtt
még mi keservesebb, a' böltsöben fekvő kís-
dedeket is, ezektől az alkalmatlan állatoktól
meg nem lehet vala óltalmazni. Illy keser-
ves állapotjokban a' lakosok közönségesen
a' Királyi Felféghez folyamodának, és mind
addig meg-nem szünének, mig ismét az ege-
reknek pusztításokra matskákat tartaniok
meg-engedteték.

Ha ez egygyetlen-egy szolgálatjokat fél-
re teszszük, a' mellyet ők nem a' mi hoz-
zánk való jó indulatból, hanem a' magok
szeretetiből tesznek; méltók lennének való-
jában a' matskák, nem tsak a' házainkból
való örökös ki-rekesztésre, hanem az üldö-

zésre és pufztításra is. Mert alig lehet gondolni melly veszedelmes állatok légyenek ezek az embereknek. Hogy ez némű-néműképpen világosságra hozattassék, ide iktattatik.

*Egy Orvos Doctornak Francheville Úr-
hoz írt levele.*

Magyar fordításban ez így vagon:

Bátorodom egy előttem igen fontosnak tetsző közönséges dologról való gondolatimat kegyelmeddel közleni; *Busbeck* azt beszéli, hogy, a' Törököknek hajdani Profétájok Mahumed egykor az asztalra lekönyökölve olvasván, köntösének egygyik újján el-alvék a' matskája, és a' Templomba kelletvén mennie, kézbebb volt köntösének újját vágatni-le inkább, mint sem a' matskát álmából fel-ferkenteni. Találkoznak kétfég-kívül még ma is hasonló környül-állásban Mahumednek követői. Mert vagynak, a' kik a' matskát éppen megkülömböztetett nagy indulással szeretik, úgy annyira, hogy azt ölkben veszik, kezeikből étetik, tzirokálják, tsókolják; főt a' mi leg-veszedelmesebb bolondság, fel-veszik azt háló-ágyaikba is, és ottan altatják. Ez az ezelős indulat közönségesen a' Szülékről a' magzatokra szokott által-menni.

Hi-

Hihető, hogy az ilyen matska szeretők vagy igen keveset, vagy semmit sem tudnak arról a' veszedelemről, mellytől ezen hibás szeretetekre nézve méltán félhetnek. Nem tudják azt, hogy a' leg-értelmesebb Orvosoknak tapasztalások és bizonyfág-tételek szerént, a' matskának agya-velejében, vizelletiben, szőriben, körmeiben, fogaiban, lehellésiben, sőt még nézésiben is valófágos méreg vagyon. A' Matska agyvelőnek ártalmáról, *in Ephemerid. Nat. Curios Dec. I. An. 3. Obser. 198.* a' következő tapasztalás jegyeztetett-meg: „Egy embert, a' ki panaszol vala szemeinek gyengeségről, reá beszéli más valaki, két kalán porrá tsinált matska agyvelőt venne-bé, Meg-tselekfszi és leg-ottan meg-háborodik elméjében, el-vezti egy fummában emlékeztető elméjét, (memoriam) úgy hogy a' leg-esmeretesebb dolgok' neveik is eszibe nem jutottanak. Semmi eszközzel rajta segíteni nem tudtanak, és ezen siralmas környül-állások között nem fokára meg-hólt.“
 Úgy látszik, hogy némelly tisztátalan aszfonyi személyek tudtanak már régen valamit a' matska agyvelőnek ezen bolondító mérgiről, a' kikről meg-jegyeztetik, hogy az olyan férjfijaknak számkra, a' kiket a' magok szeretetekre akartak kuruzsolni, azzal szoktának vólt bizonyos italt készíteni. *Lásd Gaz. Litt. de Berlin 1771. p. 274.*

Mathioli írja, hogy ő esmért olyan embereket, a' kik nem nyughattanak, ha mellettek az ágyban matska nem hevert. Minthogy pedig egy darab ideig ezen állatnak szagát, lehellésit bé-szíviak, tüdő-rothasztó betegfégebe esvén, idő nap előtt meg-hóltanak, és esztelenfégeket életek' veszedelmével meg-fizették. Ha a' matskának testéből ártalmas, mérges párázatok ki nem jönének, hogy lehetne meg-magyarázni más történetet is, a' mellyet ugyan *Mathioli* bezzéll elé, és a' mellynek példája valóféggal mások előtt sem ritka:

Történt ugyan is, azt írja ő, hogy egykor Német-Országban való mulatásában, telnek idején, egy jó tágas szobában másokkal egygyütt ebédelvén, egy a' Vendégek közzül hirtelen kezdett színében változni, és tsak hamar olyanná lett mint valamelly haldokló, testének minden tagjai reszkettek; utoljára fél hóltan így kiáltott-fel mindeneknek bámulásokra: Ezen szobának valamellyik szegletében matskának kell el-rejtetve lenni. A' háznak Gazda-afszonya, a' ki már az előtt tudta vólt, melly igen gyűlöli ezen vendége a' matskát, egy kedves kis matskáját sajnállván tsak ugyan reája nézve a' házból ki-rekeszteni, el-rejtette vala egy ládában, reménylvén, hogy így talán a' vendég észre nem veszi. Ekkor pedig lát-

látván annak szörnyű változását, ládástól egygyütt a' házból ki-vivé, és a' meg-tisztított levegő által a' meg-háborodott ember is egészen helyre áll. Ehez hasonló történetnek vólt Berlinben egy Ötvösnél *Franchiseville* Úr, szemmel látó Tanúja. Sőt rajtunk ennél még emlékezetesebb példa történt, mellyet a' Berlini Magazin' első Részében p. 128. cet. bé-iktattunk.

E' felett tudni való, melly veszedelmes lehet a' matska a' tsets-szopó kisdedeknek, a' kik közzül sokakon meg-esett, hogy ezen gonofz állat által, midőn alunnának, torkon ragadtatván, halálra mardostattanak. Sőt még más embereknek is igen szükfeges magokra vígyázni, és különösen a' matskától őrizkedni. Mert ez, természet szerént kegyetlen, írgy, boszszú-álló, álnok, és hüfégtelen állat. Reszket az emberi szív a' példákra, mellyek a' matskának veszedelmes hajlandóságai által okoztattanak. Tsak egygyet említek, légyen elég az minden matska szeretőknek meg-intettetésekre. — Ez a' példa történt egy *Mariette* nevezetű Frantzia Prédikátoron, ki a' Vallásra nézve Angliában talált vala magának menedék helyet.

Ezen Prédikátor Kanterburiban szép jövedelme mellett, tsendesen és igen tisztességesen él vala, annyival inkább, hogy

az

az Ersek egész kerületet bízott vala az ő Páfztori vígyázása alá. Nötelen életet élvén, minden házi gyönyörűsége vólt egy nagy matska, a' mellyet már II. vagy 12. ezstendöktől fogva igen kényesen táplált, úgy hogy valamikor tsak idegen vendégek az asztalánál néki nem vóltanak, különös tányéron adótt enni, részeltetvén minden leg-kedvesebb falatjában is. Ez az illy kényesen tartott gonofz állat pedig ennyi ezstendök el-telése után arra mene, hogy tsudálatos merges boszszú-álló indulattal siralmas véget vete Jól-tévője életének. A' testvér Ötstse a' Prédikátornak, történetből éppen e' tájban ment vala látogatására kedves Bátyjának, és kéntelenítették szemmel láttott szomorú tanúja leuni az ő halálának. Ő beszéltette elé azután annak környül-állásait, a' mellyeknek fummája ez:

Mariette Úr némelly Prédikátor barátit ebédre hívatta vala, étel, ital válogatva és nagy bővféggel tétetett elé az asztalra; a' vendégek mind közönségesen, maga Mariette Úr, és az Ötstse is igen különös jó kedvűek vóltanak. Az említett matska látván előre, a' pompás vendégségre való készületet, hitte azt kétség kívül, hogy ő is mind azon drága eledelekből különös tányéron éppen úgy részeltetni fog, mint máskor részeltetett mindenekből. Mariette Úr pedig fokkal

kal foglalatosabb vólt, mint sem hogy a' maga kedves-matskájáról gondolkodhatott vólna, vagy talám, a' mi még hihetőbb, akarta e' béli gyengeségét baráti előtt el-titkolni. Egy szóval elégnek tartotta, szólítván a' matskát, egy darab tyúk-húst nékie hátra-vetni. A' matska pedig egészen megvetvén ezen hátra vetett falatokat, sem azokat nem illette, sem Mariette Úrhoz, vagy akármellyik vendéghez is nem közelített. Négy óra tájban el-bomolván az asztal, a' többek el-mentenek, kettő pedig a' Vendégek között, egy kevés ideig tartó ebéd után ni nyúgodalomra, meg-maradott. Ezeket a' Mariette Úr' Ötstse bé-vezette egy különös szobába, a' hol el-alvának. Követé a' Gazda is leg-ottan ezeknek példájokat a' maga ebédlő-szobájában, a' holott egy Kanapén szünnyadék-el, fenki más jelen nem lévén véle, hanem tsak a' meg-boszfzontatott matska.

Az alatt, a' míg ezek nyúgodnának, ki-méne a' Mariette Úr' Ötstse, hogy a' kertben való sétálással töltené-el az időt. Mély tsendesség vala szinte két óráig az egész ház körül. Ekkor pedig egy Levél hozatik az Érfektől Mariette Úrhoz. Sietőnek erősítvén a' Követ a' dólgot, bé-mégyen az ifjú Mariette a' Bátyjához, hogy álmából felferkentse, de melly igen meg-dobban szíve,

mi-

midőn látja, a' Bátyját örökös álom által reménytelenül el-nyomattatottnak lenni. El-főben azt hitte, hogy valamelly gutta-ütés által következett ez a' hirtelen való halál, és midőn ilyen vélekedéssel a' más két Prédikátort is fel-ferkentvén, oda szállította volna, meg-mutogatók azok nékie a' Mariette Úr' torkán, a' matska körmeinek és fogainak helyeit.

A' gyilkos matska azonban tetteti vala magát, a' szobának egygyik szegeletében alunni. Hogy pedig bizonyosan meg-tud-hassa az ifjú Mariette Úr, ha vallyon valófággal a' matska lett volna é Bátyjának gyilkosa, arra ilyen próbát gondol-ki: kéri a' két Prédikátort, hogy magokat rejtenék-el olly helyre, a' honnan láthatnák mi fog-na történni. Ő maga egy vékony sinórt köt a' meg-hólnak lábához, félre mégyen egy szegetbe, és a' sinórnál fogva olly természetesen mozgatja vala a' holt testet, mintha még valófággal a' benne lévő életre nézve esnék mozgása. Erre a' matska mérgesen fel-kelvén, ismét reá ugrik a' meg-hóltra, és kezdi annak torkát körmeivel és fogai-val még inkább martzangolni. Az ifjú Mariette Úr már most egészen meg-bizonyosodván a' gyilkosság eránt, ragadja a' fegyverét és utánna indul e' gonosz fene állat-nak, de az el-szaladvan előle, soha azután a' ház-

a' házhoz vizfzfa sem ment, és az érdemlett veszedelmet álnokúl el tudta kerülni. *Lásd Buffons Naturgeschichte der Vierfüßigen Thiere Zweiter Band p. 320. seqq. edit. Tropp.*

Enyed. 24. Aug. 1789.

Bodola János Professor.

A' Szántó vetökhöz.

Egy véka búzához végy harmad-rész font oltott meszet. A' búzát dél-után töltsd egy akarmelley edénybe, a' meszet tedd reá fellül, tölts reá egy kevés meleg vizet, hogy a' meszet majd jobban el-keverhessd. Minekutánna a' mész meg-hígült, tölts ismét meleg vizet reá, a' melly már forrani kezdett. De tsak annyit hogy a' víz a' búzát egy hüvelyknyire fedje bé. Ekkor két erős ember lapáttal álljon neki, mind addig keverje a' búzát, mig a' meszes vizet el-izfza. Azután az edényt fedd-bé egy reá álló deszkával, hogy egész éjjel a' búza gőzölögjön. Reggel négy óra tájban terítsd-ki a' búzát vékonyan olly helyre, hol a' szél szabadon járhatja, 's gyakran forgassd hogy annál hamarább és jobban száradjon: azon a' napon dél után vessd-el. Tovább nem lehet tartani, mert ki-tsirádzik. Jegyezd-meg, hogy az illy magot nem kell igen vastagon boro-nálni. Az illyen vetésnek ezen háznai vagy-nak,

nak. 1. Vetni fél annyi magvval meg-éri az ember, mint más félével. 2. Tíz tizenkét annyit terem, mint a' mit el-vét az ember. 3. A' termés nem üzögösödik-meg. 4. A' földet nem igen kell meg-trágyázni. 5. A' sovány és homokos földben is jól terem.

A' Találós Mese volt *Tükör*; a' Rejtett Szó *Szélvész*, mellyben van *szél, vész, él, ész*.

Találós Mese.

Lehet é? s' ha lehet mond-meg miként legyen?

A' ház a rostélyos ablakon ki-mégyen,
S' ben marad helyette a' háznak gazdája
Jó Füreden lakni, a' ki ki-találja. H. A.

Rejtett Szó.

Engem' a' természet némává alkotott,
De ha erőltetnek adok nagy szózatot.
Sok víg, sok szomorú híreket hirdetek,
'S míg meg nem kérlelnek, addig nem szünhetek.

Én is, mint az Isten magasban lakozom,
Városokon leg-szebb helyeken tartódom.
Nevemet énnékem hat betűk tsinálják,
Ha kettőt el-hagyok; azt fokban kívánják;
Ha egygyet hagyok-el, nints rozsfzabb nálamnál,
'S fel-találsz Jobbágnál, Uraknál, Királynál.

Fehér György Pozs. Nev. Pap.
